

Wainwright Hilary, Novi sindikalizam u nastanku, 2010.

Prevod: Velimir Gašparac

Objavljeno na stranici *Transnational Institutea*

Uvodni dio je urednički komentar s *The Bulletin*

Preuzeto sa (pristup 4.2.2012):

<http://www.slobodnifilozofski.com/2001/11/hilary-wainwright-novi-sindikalizam-u.html>

Kako je financijska kriza u svojoj trenutnoj fazi mutirala u krizu financiranja javnog sektora i javnog duga, razvijao se fundamentalni napad na javne službe i sindikate javnih službi u naprednim kapitalističkim državama. Takvi napadi karakteristična su značajka neoliberalizma. No u ovoj novoj, autoritarnijoj fazi neoliberalizma, rezovi u javnim službama bili su agresivniji, a napadi na sindikate javnih službi i prava njihovih članova dosad neviđeni.

Odgovor sindikalnog pokreta bio je često, posebno u Sjevernoj Americi, zbunjen, neorganiziran, reaktivan i popustljiv. U inspirativnoj borbi tijekom posljednjih mjeseci u Wisconsinu, važnost klasne mobilizacije i klasne borbe koja bi odgovorila na napade vladajuće klase na radnike počela je ponovno odjekivati u javnosti. No, obnova sindikalnog pokreta sposobnog pobijediti u najosnovnijim previranjima oko plaća i uvjeta rada, a da i ne spominjemo bivanje vitalnim dijelom oporbene političke moći, još ostaje nesigurnom.

Sindikalizam koji je sposoban omogućiti i izraziti praktično znanje svog članstva, kao radnika i kao građana, nužan je za obnovu javnih službi i za sukobljavanje s globalnim politikama štednje. Hilary Wainwright prednjači u takvim pokušajima stvaranja novog sindikalizma javnih službi već neko vrijeme. Pokušala je povezati borbu oko države s izgradnjom javne moći i demokratskih kapaciteta potrebnih radi obnavljanja sindikalizma, kao i socijalističkog projekta. Na početku smo, kako se čini, dugog razdoblja previranja u javnom sektoru u Kanadi i SAD-u. *The Bulletin* ovdje objavljuje nedavni doprinos H. Wainwright raspravi oko obnove sindikata. Postoji potreba za mnogim ovakvim intervencijama, iz različitih perspektiva, od strane militantata i aktivista u Sjevernoj Americi kao dijela nadolazećih bitaka protiv pokušaja vladajuće klase da stvori novo 'doba štednje'.

* * *

Novi sindikalizam u nastanku?

Uzbudljivo je doprinijeti raspravi u sklopu koje sindikati napreduju i predlažu alternative u savezu s grupama s kojima dijele zajedničke interese po pitanju kvalitete javnih službi. Želim istražiti lekcije koje možemo izvući iz praktičnih iskustava takvog strateškog sindikalizma. No prije svega, napomena o kontekstu. Suočavamo se s izvanrednom situacijom u kojoj je ono što je započelo kao kriza financijskih tržišta, te institucija koje su ih pokretale, sada postalo kriza javnih troškova koju je potrebno riješiti, tvrdi se, putem rezanja socijalnih davanja. Moramo imati neko objašnjenje ovog procesa kako bismo razvili učinkovite strategije - kratkoročno i dugoročno.

Važan čimbenik koji je dopustio pomicanje dominantnog narativa s financijske krize na trenutnu krizu javne potrošnje i rezanja socijalnih izdavanja bio je izostanak postojanih *mainstream* glasova koji bi artikulirali vrijednosti i ciljeve javnog dobra i društvenih potreba.

Želim se usredotočiti na implikacije jednog dijela objašnjenja za koje mislim da ima posebnu važnost za distinktivnu ulogu sindikata - u određenim sindikatima javnog sektora - u

godinama koje dolaze.

Važan čimbenik koji je dopustio pomicanje dominantnog narativa s financijske krize na trenutnu krizu javne potrošnje i rezanja socijalnih izdavanja bio je izostanak postojanih *mainstream* glasova koji bi artikulirali vrijednosti i ciljeve javnog dobra i društvenih potreba. Nije bilo učinkovite protuteže pritisku i imperativima korporativnog tržišta. Ovdje ne govorim o radikalnom socijalističkom programu, već o zelenoj socijalnoj demokraciji koja to zbilja jest.

Ključni trenutak u ovom procesu bila je slabost i konačna marginalizacija glasova u SAD-u i Europi koji su se zalagali da bilijuni potrošeni kako bi se spasile financijske institucije budu upotrijebljeni kako bi započeli dinamiku demokratski usmjerenog ulaganja sa ciljevima održivosti okoliša, socijalne pravednosti, te pravednosti pri zapošljavanju. Bila je ovo politička slabost – posebno u Velikoj Britaniji i SAD-u – u trenutku kada su političke institucije, putem financijske moći, nakratko bile u povoljnoj pregovaračkoj poziciji.

Financijska kriza dovršava delegitimaciju ekonomije društvenih potreba i javnih dobara; ekonomije nekomodificirane sfere koja je od 1945. postojala kao kompromis unutar kapitalističkih ekonomija.

Ovaj poraz demokratske javne intervencije u ključnom trenutku učvrstio je fundamentalnu neoliberalnu ideju kako javna potrošnja, posebno po pitanju socijalnih davanja, koči privatni sektor, nedodirljivi pogon ekonomije. Ta je tvrdnja dodatno pojačana pojmovima neoliberalne teorije poput '[crowding out](#)' (smanjivanje privatnog investiranja zbog povišenja vladinog zaduživanja, op. prev.), [fiskalnog tereta](#) i sl. Drugim riječima, financijska kriza dovršava delegitimaciju – unutar političkih i medijskih institucija – ekonomije društvenih potreba i javnih dobara; ekonomije nekomodificirane sfere koja je od 1945. postojala kao kompromis unutar kapitalističkih ekonomija.

Ovaj proces marginalizacije mora se razumjeti, djelomice barem na Sjeveru, kao povezan sa strukturalnom nemogućnošću socijalno-demokratskih i euro-komunističkih stranaka da se obnove tijekom 1970-ih i 1980-ih kako bi se poboljšala, proširila i poduprla inovacija u javnim službama u čijem su stvaranju sudjelovale. Umjesto toga svjedočili smo njihovom defenzivnom pristanku na odnos prema javnom dobru kao sporednoj stvari.

Ispunjavanje političkog vakuma?

Sindikati su u mnogim zemljama najveći, najopremljeniji, najstabilniji, najinstitucionaliziraniji, a u nekim aspektima i najviše ukorijenjeni (sa svim proturječjima i problemima koje ove karakteristike impliciraju) pokreti u civilnom društvu. U kontekstu ovog vakuma i njegovih regresivnih posljedica, uloga sindikata, počevši sa sindikatima javnih službi, potencijalno je ključna. Sindikati su u mnogim zemljama najveći, najopremljeniji, najstabilniji, najinstitucionaliziraniji, a u nekim aspektima i najviše ukorijenjeni (sa svim proturječjima i problemima koje ove karakteristike impliciraju) pokreti u civilnom društvu. Ovi atributi daju im potencijal da budu, kao što Carmen Sosa, vođa vodoprivrednih radnika u Urugvaju predlaže, „kraljeznica javnog pokreta.“ Sindikati mogu potpomagati organizaciju znanja, praktično djelovanje, stručno istraživanje, te javno izražavanje naroda kako bi obranili društvene potrebe i osigurali sredstva da se one zadovolje.

Upravo kroz tu ulogu baze (prepoznajući autonomiju, ali i povezanost osnove), te građenja društvenih saveza oko obrane i poboljšanja javnih usluga i resursa, sindikati mogu ispuniti politički vakum. Istražit ću kasnije što 'ispunjavanje političkog vakuma' može značiti.

Naglašavam ovu ulogu kao potencijalnu zbog toga što su, barem na Sjeveru, sindikati imali tendenciju da vrše rigidnu podjelu između radničkih i političkih aktivnosti radničkog pokreta, odbacivali su šira društvena pitanja koja nisu usko vezana uz industriju i prebacivali ih na 'političko' ili 'parlamentarno' krilo. U isto vrijeme pažljivo su čuvali svoju ulogu u kolektivnom pregovaranju i industrijskom djelovanju – čiji je opseg, s povijesno bitnim iznimkama, općenito usko određen. Ovo je često značilo, posebno na nacionalnoj razini, intelektualno podređivanje neoliberalnoj socijalnoj demokraciji – socijalnoj na marginama, neoliberalnoj u srži.

Postoje znakovi da se neki sindikati ili dijelovi sindikata odvajaju od ovih podređenih odnosa u vezama s političkim strankama te kroz rad s ostalim saveznicima, u društvenim pokretima, među kritičkim intelektualcima, doprinose ponovnom promišljanju politike i sindikalizma. To nije nešto posve novo (usporediti 1970-e u mnogim zemljama), te je oblikovano sjećanjima i tradicijama. Nejednako je, fragmentirano i rastrkano, namijenjeno da se iz toga uči i shvaća, a ne preuveličava. Generalizacije mogu biti samo probne.

Politike alternativa privatizaciji

Želim uzeti dva primjera uspješne borbe protiv privatizacije – priznajući da su svi takvi uspjesi neizvjesni, želim pažljivo istražiti što je sadržano u ideji da sindikati odigraju ulogu u 'ispunjavanju političkog vakuma'. To su međunarodne borbe oko voda kao javnog dobra i mjestimični otpor privatizaciji lokalnih usluga na osnovi demokratskih alternativa. Iako oba primjera uključuju izbornu politiku i izazov postojećim političkim institucijama, ovo je osnova za zasebnu i autonomnu bazu političkih vrijednosti, ciljeva i oblika organizacije.

Participatorna politizacija

1. Vode

Postoje mnoge razine uspješnosti kampanja za javne vode – 90% voda je u javnim rukama unatoč odlučnim naporima privatizacije. Jedna dimenzija bila je sposobnost i voljnost sindikata da se pomaknu od brige za radna mjesta i uvjete rada njihovih članova prema borbi za javnu dostupnost, demokratsko posjedovanje, te generalno, za vode kao javno dobro.

Čak i kad je neoliberalizam bio na svom vrhuncu, privatizacija javnih službi nikad nije bila predstavljena kao izborno pitanje, podložno političkim raspravama i glasovanju.

U mnogim kontekstima bacili su se, na različitim razinama, u omogućavanje, potporu i ponekad vođenje javnog savezništva protiv prepuštanja vlasništva nad vodama tržištu.

Utoliko su bili dio procesa koji se mogu opisati kao participatorna politizacija.

Ono što želim naglasiti s ovim konceptom jest da privatizacija uključuje sustavni proces depolitizacije sudbine javnih službi. Čak i kad je neoliberalizam bio na svom vrhuncu, pod vladavinom Margaret Thatcher na primjer, privatizacija javnih službi nikad nije bila predstavljena kao izborno pitanje, podložno političkim raspravama i glasovanju.

U dvije zemlje u kojima su pokreti protiv privatizacije posebno snažni, Brazilu i Urugvaju, vladajuće stranke tijekom 1990-ih nikad nisu privatizaciju voda uključile u svoje političke programe iako je to točno ono što su, pod pritiskom MMF-a, pokušale napraviti. Političari i simpatizerski mediji privatizaciju uvijek prikazuju na vrlo eufemističan i depolitiziran način. Priča se o 'otvaranju novih tržišta', 'restrukturiranju državnih posjeda', 'raznolikosti dobavljača', 'vrijednosti onoga što je učinkovito' itd.

Važnost uloge sindikata u vođenju ili organiziranju saveza protiv privatizacije voda na temelju njene važnosti kao javnog dobra je u tome što ovi savezi izražavaju osnovno uvjerenje da javna dobra imaju izrazitu vrijednost; uvjerenja koja inače imaju malu ili nikakvu prisutnost u srednjostrujaškim medijima, a kamoli utjecaja ili moći.

U Velikoj Britaniji sindikati su povelj javnu raspravu, davši niz kontraargumenata koji su dali uvjerenje i izraz instinktivnom prepoznavanju da se vode ne bi smjele promatrati kao roba. Čak i nakon što je Thatcher progurala svoju odluku, ankete su pokazale da je 89% javnosti protiv nje.

U Brazilu i Urugvaju, ove su vrijednosti također bile osnova za poprilično učinkovitu mobilizaciju unutar i van radnog mjesta. Također su bile poticaj za sudjelovanje zaposlenika i građana u poboljšavanju upravljanja javnim komunalnim poduzećima.

Još jedna svojstvena odlika [borbe za podruštvljenje javnih voda](#) bio je njen međunarodni karakter. To je bilo ključno za njen uspjeh, pogotovo pri suočavanju s međunarodnim privatizacijskim naporima potpomognutima međunarodnim financijskim institucijama, posebice MMF-om i vodoopskrbnim korporacijama poput Sueza. Ono što je ovdje ključno jest kreativna i praktična uloga Međunarodnih javnih službi (Public Services International), koje su podupirale lokalne i nacionalne borbe igrajući pritom vodeću ulogu u uspostavljanju međunarodne kampanje 'Vratimo javne vode' (Reclaiming Public Water).

2. Lokalna vlada

Isti proces participatorne politizacije te uloga sindikata u njenom omogućavanju bila je bitna značajka nekoliko učinkovitih borbi protiv privatizacije lokalnih vladinih službi. Ove su službe bile ponovno depolitizirane kao navodno 'tehničke' i kao takve netransparentne kako bi se omogućilo zakulisnu privatizaciju.

U Trondheimu u Norveškoj i Newcastleu u Engleskoj ključan dio antiprivatizacijskih borbi bio je otvaranje procesa donošenja odluka u općinama javnoj raspravi i uvidu.

U Trondheimu je lokalna federacija sindikata postavila privatizaciju kao središnje izborno pitanje, uključujući svoje članove u razvoj alternativnih programa za reformu javnih službi. Stvorili su tako temelj izborne kampanje protiv stranaka koje su privatizirale mnoge na vijeću. Nakon poraza tih stranaka posvetili su se radu sa sindikatima općinskih radnika na nacionalnoj razini kako bi razvili oglednu općinu – strategiju poboljšanja javnih službi usredotočenu na izmjenju iskustava između zaposlenika i uprave o tome kako poboljšati usluge, uključivši uz to društvene organizacije u proces, te pregovarajući pritom i s izabranim političarima.

Taj je proces u konačnici postao model za učinkovitu nacionalnu kampanju protiv privatizacije, koja je dobila podršku saveza Radničke stranke (Arbeiderpartiet), prisiljene po

prvi put na rad s radikalnom Socijalističkom lijevom strankom (Sosialistisk Venstreparti). Ovaj je savez pobijedio na izborima 2005. djelomično potpomognut izazovom koji su neoliberalnim procesima postavili sindikati.

U Newcastleu, na sjeveru Engleske, sindikalna strategija politizacije trebala je osporiti prožimajuće procese privatizacije, a gdje ih nisu bili u mogućnosti zaustaviti prikazivali su svaku njihovu razinu kao posljedicu spornih političkih odluka, inzistirajući da postoji javna alternativa koja bi bila vrednija za općinu od privatizacije.

Ova strategija imala je nekoliko razina: zblježavanje sindikata i društvenih zajednica kampanjama u gradovima; nastavak zajedničkog pregovaranja koje bi trebalo pokriti pitanja javnih natječaja i ugovaranja poslova, te općenito pitanja upravljanja i poboljšanja usluga, te konačno, naglasak na sudjelovanju, treningu i razvoju zaposlenika. Sindikalna strategija bila je utemeljena na viđenju svojih članova kao predanih djelatnika javnih službi koji raspolazu potrebnim znanjem. Ovaj pristup zahtijevao je sigurnost zaposlenja i uvjeta rada jer su zaposlenici tek tada bili sigurni u širenju ovih znanja i predanosti kao osnove za poboljšanje javnih službi.

Kenny Bell, tajnica UNISON sindikalne grane u Newcastleu objašnjava: „Dobrobiti većeg uključivanja ljudi u ono što rade široko su prihvaćene kao uvjeti za kvalitetnije obavljanje posla, ali ono što nije prepoznato, a u mnogim kontekstima i ne postoji, jest uloga koju sindikat može odigrati kao jamac i osiguravatelj.“ U Newcastleu je ovo značilo stjecanje naklonosti kako bi se spriječila obvezna otpuštanja, tj. svjesnost uprave o tome. Riječima višeg menadžera iz Newcastlea: „Nisam imao nikakvu iluziju da, ako pogriješimo i ne reagiramo na to, Kenny (član sindikata, op. prev.) neće problematizirati stvar.“

Ovaj proces participatorne politizacije očito je proces veoma drugačiji od kampanja lobiranja kroz koje su sindikati tradicionalno prisiljavali političke stranke da prihvate njihove političke zahtjeve. U oba slučaja, upravljanja vodama i lokalnom vlašću, sindikalne kampanje su se sukobile, osporile i izmijenile odluke političkih stranaka te su u Urugvaju, Brazilu i Norveškoj pridonijele izbornoj promjeni na nacionalnoj razini.

No ono što je bilo različito je što su ti savezi imali vlastite autonomne političke perspektive; uistinu je to bio izvor njihove snage i šireg utjecaja. Slučajevi o kojima sam raspravljala na neki način su neobični u smislu da se postavlja pitanje koliko su ispred svog vremena i da li su znak širenja tih namjera?

Političke tradicije i organske veze

Koji čimbenici objašnjavaju politički karakter sindikata u ovim slučajevima? U Urugvaju i Brazilu, sindikati koji su bili umiješani u pokrete za javne vode do svojih su političkih vještina i suradnje s ostalim društvenim pokretima došli putem opiranja diktaturama. No, duh ovih tradicija bio je osnažen odnosom vodoprivrednih radnika prema korisnicima. „Za nas, problemi s vodama u ruralnim područjima veoma su osjetljivi“, objasnila je Adriana Marquiso, bivša predsjednica sindikata vodoprivrednih radnika u Urugvaju. „Čak i u najmanjim gradovima postoje zaposlenici javnog poduzeća za vode (OSE). Ondje su odrasli, tamo žive, te su dio zahvaćene populacije. Vode su previše bitne za vodoopskrbu da bi se prema njima odnosilo kao prema bilo kojem drugom poslu.“

Za članove sindikata vodoprivrede, prijetnja privatizacije aktivirala je i politizirala vezu

između njihova statusa radnika i građana. Izgradila se na postojećoj otvorenosti prema ideji da sindikat igra autonomnu političku ulogu, utemeljenu na njegovom sudjelovanju u pokretu protiv diktature.

U Newcastleu, lokalna sindikalna grana UNISON-a također je imala organske razloge za blisku povezanost s organizacijama građana, kao i postojeću tradiciju autonomne politike.

Ova vrsta povezanosti radnog mjesta i zajednice, ključna za promjenu prirode radne snage, pruža osnovu putem koje neki sindikati već traže način na koji bi promijenili i proširili vlastitu organizaciju van radnog mjesta.

Osnova za organski blisku povezanost s organiziranjem zajednice i izgrađivanjem širih saveza leži u prirodi radne snage. Preko 70% članova sindikata UNISON su žene, a mnoge od njih rade skraćeno radno vrijeme. Njihovi prioriteti spajaju zajednicu i radno mjesto. Kad je sindikalna grana u Newcastleu provela anketu o njihovim nisko plaćenim članicama kako bi identificirala prioritete za kolektivno pregovaranje, rezultati su pokazali da je pristup besplatnoj ili povoljnoj dječjoj skrbi najviši prioritet.

Ova vrsta povezanosti radnog mjesta i zajednice, ključna za promjenu prirode radne snage, pruža osnovu putem koje neki sindikati već traže način na koji bi promijenili i proširili vlastitu organizaciju van radnog mjesta.

UNISON je u Newcastleu također razvio autonomnu politiku otpora ekonomskoj diktaturi (ako to nije prejaka sintagma) nereguliranog kapitalističkog tržišta. Tijekom 1980-ih sindikalna grana razvila je strategije za poboljšanje usluga radeći zajedno s lokalnom federacijom stanara. Proširili su zahtjeve u kolektivnom dogovaranju kako bi uključili socijalne prioritete u sklopu javne ponude koju privatni ponuđači nisu mogli ponuditi.

Vrednovanje takvih autonomnih političkih tradicija i rad na njihovom naslijeđu bit će važan dio izgrađivanja politički osviještenih sindikata koji će se suprotstaviti privatizaciji u 21. stoljeću.

Demokratizacija znanja

Različito shvaćanje znanja i njegove organizacije fundamentalno je za participatorne politizacije. Tradicionalna podjela radničkog pokreta na radničke i političke grane povijesno je bila obilježena veoma ograničenom predodžbom znanja kao društvenih znanstvenih zakona poznatih jedino stručnjacima. Praktično znanje radnika u samim procesima ili uvidi korisnika službi prisutni u njihovim iskustvima i željama nisu bili smatrani legitimnim izvorima znanja.

Trenutno postoji pluralističko shvaćanje oko toga koje i čije znanje vrijedi, no prisutno je ograničeno priznavanje važnosti – i od strane samih sindikata – znanja organiziranih radnika i drugih sudionika društvenih pokreta.

Iz iskustva otpora privatizaciji voda i lokalne vlasti, izdvojila bih dva važna područja gdje je ovo raznoliko razumijevanje znanja o potrebama i mogućnostima poboljšanja službi impresivno.

Kao prvo izdvajam važnost vanjskog uvida, a u stvarnosti unutrašnjeg, koji organizirani radnici imaju o radnom mjestu, općini ili službi i njihovim korisnicima. Ono može često biti

superiorno znanju menadžmenta u javnom sektoru, fragmentiranog neučinkovitim organizacijom, konkurentnim imperijama i birokratskim sukobima interesa. To doduše ne znači da su sindikati u posjedu apsolutnog znanja, no kada su dobro organizirani, povezani i motivirani, njihova je sposobnost širenja znanja o zahtjevima i mogućnostima poboljšanja usluga impresivna.

Kao drugo, želim ukazati na važnost istraživanja koje vrednuje znanje ukorijenjeno u iskustvu i utemeljeno na bliskoj povezanosti između istraživača, radnika i zajednica uključenih u otpor i pronalaženje alternativa. U slučaju pokreta za vode kao javno dobro, na primjer, ovakva vrst suradnje između Međunarodne jedinice za istraživanje javnih službi (PSIRU) i narodnih saveza koji se opiru privatizaciji bila je ključna za razvoj međunarodnih strategija potrebnih kako bi se razotkrila i osporila međunarodna koordinacija vodećih vodnih korporacija.

Integracija različitih vrsta znanja također je potakla kreativnost u razvijanju alternativa. Jedan primjer je razvoj javnih partnerstva radi poboljšanja javnih službi, koji je izgrađen na iskustvima solidarnosti između sindikalista, građana i općina, a žarišna je točka otpora privatizaciji kao i praktična upotrebljiva alternativa za stvaranje uvjeta za nužna poboljšanja javnih službi.

Zajedništvo povezivanjem: onkraj atomiziranog tržišnog individualizma

Govoreći o kreativnosti dolazim do konačne točke o posebnoj vrsti politike koja se pojavljuje u obliku saveza između sindikata i organizacija građana. Tiče se odnosa između individualizma i kolektivism. Posebna vrsta politike uključuje poseban pojam kolektivism u kojem ostvarenje i doprinos svakog pojedinca postaje uvjet za ostvarenje i doprinos svih.

Važnost ovakvog kolektivism u razvoju posebne sindikalne politike autonomne od političkih stranaka (koje su predale mnogo toga neoliberalizmu) ukazala mi se dok sam čitala stravičnu, ali razotkrivajuću autobiografiju Tonya Blairea. Rano u svom opisu rada na stvaranju 'novih laburista' proglašava kako „ljeвица nema težnji.“ Nastavlja objašnjavajući zašto je „Britanija trebala industrijske i ekonomske reforme tijekom vladavine Margaret Thatcher.“ Njegov argument bio je da su oni koje je do 1960-ih pomagala država blagostanja bili oslobođeni. Nisu više željeli državnu pomoć, te su umjesto toga htjeli „izbor, slobodu zarađivanja više novca, te trošenja istog.“ Drugim riječima, težnju je shvaćao u veoma uskom, asocijalno-individualističkom smislu. Tržište je ono koje bi to trebalo omogućiti.

Ono što se čini da promašuje – zajedno s razumijevanjem i nerazumijevanjem države od strane 'novih laburista' – jest to da težnja može uključivati, kao što i jest tijekom 1960-ih i 1970-ih, zaista društveno razumijevanje pojedinca. Feminizam je to najbolje izrazio svojom težnjom da svaka žena ostvari sve svoje mogućnosti, koja je došla s prepoznavanjem da to uključuje društvenu promjenu za koju je svatko od nas odgovoran. To je pojam pojedinca koji je oblikovan društvenim odnosima, a koje ujedno stvara, mijenja i reproducira.

Neshvaćanje i odbijanje oslobađajućih politika 1960-ih i 1970-ih, uz zadržavanje hladnoratovskih dihotomija tržišta i države, bilo je vjerojatno odlučujući faktor u neuspjehu obnove socijalno-demokratskih stranaka, no to je već druga priča.

Sindikalizam koji je sposoban omogućiti i izraziti praktično znanje svojih članova, kao radnika i kao građana, stvarajući pritom uvjete u kojima se kreativnost može razvijati, od

središnje je važnosti za moguće stvaranje autonomnog političkog sindikalizma. Također omogućuje preobrazbu upravljanja javnim dobrima koje može službe učiniti prijemčivijima za različite težnje njihovih korisnika, dok pritom potpuno koristi vještine onih koji ih omogućavaju i stvaraju.